

5)

NISU PREŽIVJELE

Konačni saldo privatizacije: Evo u kojem sektoru je u pretvorbi nestalo najviše tvrtki

U drvojn industriji pretvorbu su preživjeli samo najizdržljiviji poput Spin Valisa, Spačve i Česme

Pisao: Vedran Marjanović Objavljeno: 11. kolovoza 2014. 13:31

Share Print Email

Posuški Spin Valis jedna je od rijetkih drvnih industrija koje su uskle u pretvorbu i uspješno se privatizirale - pritom iz pogona

©: Rado Kuc/Druga

Stalnim pozivima u domaćoj ekonomiji, politici i pretežitom dijelu ekonomске znanosti na restrukturiranje našeg gospodarstva kako bi ono postalo konkurentnije i efikasnije, prikladno je suprotstaviti nalaz iz revizije pretvorbe i privatizacije da se od 618 tvrtki koje nisu preživjele pretvorbu njih čak 168 bavilo nekim oblikom prerađivačke industrije. Riječ je, među ostalim, o 23 prehrambene, 27 drvni, 29 metalopreradiivačkih, 16 kemijskih i 11 industrija iz oblasti elektronike i proizvodnje strojeva koje su, prema izvješću Državne revizije o pretvorbi 1006 domaćih poduzeća, prošle pretvorbu i privatizirane a zatim otišle u stečaj i likvidaciju.

Spomenuto restrukturiranje dovelo je, primjerice, u drvojn industriji do toga da su preživjeli najizdržljiviji poput požeškog Spin Valisa, vinkovačke Spačve, bjelovarske Česme i dijelovi negdašnjeg ogulinskog DIP-a, a nakon pretvorbe i privatizacije nestao je, među ostalim, niz tvrtki koje su pred Domovinski rat zapošljavale više od tisuću radnika poput DIK-a Durenovac, Gaja iz Slatine, gareničkog Brestovca, DIP-a Delnice i zagrebačkog Šavrića. Isti proces doveo je do 'raščišćavanja' u kemijskoj industriji. Dogodio se nestanak brojnih predratnih 'tešakaša' poput zaprešićkih Montkemije i Karbona, sisačkog Herbosa (predratna Radonja) i Adriachemia iz Kaštel Sućurca, a kao tržišni lider nametnuo i privatizacije isplivali su, među ostalim, Saponia, Labud i Chromos.

Niz nekih velikih tekstilnih kompanija koje su upale u velike poslovne probleme preživjelo je nastavljanje varteksa - prevođen radnica i sindikalnih lidera tvrtke

©: Ziljka Kadjanal/Druga

Uloga države

Najveći udar u pretvorbno-privatizacijskim restrukturizacijama ipak je doživio industrijski sektor tekstila, obuće i kože. Prošavši 'prevaranja' iz društvenog u privatna poduzeća 1991. i zadobivši nove vlasnike u privatizaciji što je uslijedilo, čak 31 tekstilna (među ostalima osječki Slavonija modna konfekcija i LJO, Kninanka Knin, Dalmatinka Sinj, Pounje iz Hrvatske Kostajnice i Modea iz Garešnice), devet obućarskih, među njima i Astra, Šimečki, karlovački KJO, Una iz Hrvatske Kostajnice te šest kožarskih tvrtki poput zagrebačke Almerije i osječke kožare, u 2000.-tima ušle su u

New Arrivals

©: Ziljka Kadjanal/Druga

- Sektor tekstila i obuće suočio se s tri velika problema u pretvorbi koji su zajedničkim djelovanjem doveli do tolikog broja stečajeva i likvidacija tvrtki. Prvi je što se država sama stavila u položaj da raspolaze vlasničkim udjelima u stotinama poduzeća i prodaje ih bez ikakve kontrole o kakvim kupcima se radi, što oni namjeravaju s tim tvrtkama i znaju li uspjće njima upravljati - ističe Leček. Iz spomenute uloge države u pretvorbi, dodaje naš sugovornik, proistekao je drugi problem, odnosno ponašanje samih vlasnika u poduzećima koja su prošla pretvorbu.

- Jedan dio vlasnika odmah je išao na slabljenje poslovne sposobnosti poduzeća, prekomjerno zaduživanje, rasprodaju imovine, slabe plaće za radnika kako bi ih demotiviralo i potaklo da sami odu. Drugi dio vlasnika pokušao je nešto učiniti, ali je vidio da to nije za njih, pa je ishod često bio isti kao i kod prvih, polagano propadanje tvrtki. Konačno, imamo i samu državu kao vlasnika ili suvlasnika koja je isto uvidjela da su to problemi s kojima se ona ne može nositi, puštila da se stvari odvijaju same od sebe i na koncu digla ruke od tvrtki koje su išle prema stečaju, kao što se dogodilo u slučaju požeške Orjave i sada Varteksa - kaže Leček.

Pomaganje stranaca

Na pitanje je li točno da su tekstilna i obućarska industrija dočekale pretvorbu i privatizaciju s prekomjernim brojem zaposlenih, bez ulaganja u tehnologiju i spremnosti da izgušnjena tržišta Jugoslavije i istočnog bloka zamijene nekim drugim tržištima, Leček kaže da je to 'priča koju su forsirali politika i državna administracija kada su uvidjele da se ne mogu nositi s vlasničkom transformacijom gospodarstva'. Dodaje kako i Državna revizija u svojim izvješćima o reviziji pretvorbe u poduzećima tekstilnog i obućarskog sektora ponavlja iste te teze o gubitku tržišta i izostanku ulaganja u nova tržišta i tehnologije.

- Nitko nije očekivao da nakon promjene vlasništva iz društvenog u privatno sve ostane kako jest. No, toliki broj stečajeva, u kojima radnici ostaju po sili zakona bez posla, plaća i stečenih otpremnina, isto tako nitko nije očekivao. Potpuno otvaranje našeg tržišta odmah i obuču iz uvoza u devedesetima, u trenutku kada se domaće tvrtke bore s likvidnošću, radnici uglavnom rade za minimalne plaće a životni standard građana pada, isto tako je bio promasaj državne politike - kaže naš sugovornik iz Sindikata TOJK, podsjećajući na još jedan uteg koji je državna politika dala tekstilnoj i obućarskoj industriji u tranziciji. Riječ je o privlačnoj strani investicija u Hrvatsku davanjem pogodnosti tvrtkama poput, navodi, Calzedonije i Benettona.

Zagrebački je nakon pretvorbe i privatizacije izgubio čak dvije snažne tvornice iz kemijske branše, Montkemiju i Karbon

©: Biser Krapić/Druga

- S jedne strane ste lošim upravljanjem i raspodjelom kapitala u domaćim tvrtkama upropastili domaću proizvodnju, a s druge strane stranim investitorima dajete zemljište i drugu infrastrukturu, oprastate poreze i ne postavljate nikakve uvjete u pogledu prava zaposlenih. Uspostavljajući takav odnos snaga država je dodatno doprinijeli propasti jednog broja tvrtki - zaključuje Leček. Naš sugovornik nesklon je ocjeni jesu li tekstilna i obućarska industrija u nas u boljem ili lošijem stanju nego što su bili prije pretvorbe i privatizacije. Riječ je, kaže, o teško usporedivim razdobljima i tržišnim uvjetima.

- S velikom sigurnošću možemo procijeniti da će tvrtke koje, primjerice, rade lohn i konfekcijske poslove biti i dalje u opadanju kada govorimo o zaposlenosti, plaćama zaposlenika, tržišnim udjelima i prihodima. Tvrtke koje su se uspjele tehnološki prilagoditi zahtjevima tržištima te nude proizvode i materijale za kojima postoji stabilna potražnja, imati će više uspjeha - ocjenjuje Leček.

Krah malih trgovaca

Spomenuta brojka od 168 prerađivačkih poduzeća koja nisu preživjela pretvorbu i privatizaciju bila bi i veća da smo im, primjerice, pribrojili i građevinske tvrtke koje su se bavile i proizvodnjom građevinskog materijala i poduzeća iz poljoprivrede branše koja su imala i proizvodnju prehrambenih namirnica poput pekarskih proizvoda i tjestenine. U svakom slučaju, uz prerađivačku industriju najveći broj propalih poduzeća koje je obradovao Državni ured za reviziju zabilježen je u trgovini (82) i hotelijerstvu i ugostiteljstvu s 38 'brisanili' tvrtki.

Veliki broj likvidiranih trgovačkih i ugostiteljskih poduzeća posljedica je činjenice da je u socijalizmu gotovo svaki grad imao svoje trgovačko poduzeće koje je objedinjavalo male trgovine mješovitom robom i lokalnu ugostiteljsku tvrtku koja je upravljala kafićima i restoranima. U trgovini će nakon pretvorbno-restrukturiranja doći do velikog broja stečajeva pa danas imamo situaciju da tržištem vladaju veliki trgovački lanci mahom s inozemnim vlasnicima. Ugostiteljsko-uslužna poduzeća iz pretvorbe zamijenila je privatna imentijativa prije svega na obali i u većim gradovima.

Ovaj tekst objavljen je u financijsku potporu Agencije za elektroničke medije iz Programa poticanja novinarske izvrsnosti.

